

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Δρ Χρυσάνθη Κουμπάρου
Φιλολόγος,
Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου

Διδακτικός σχεδιασμός

Τι θα μπορούσε να μάθει ή να κάνει ένας μαθητής;

;

Πώς μαθαίνει ένας μαθητής;

Θα επαρκέσει η διδακτική ώρα;

;

Πώς να σχεδιάσω το μάθημά μου για να είναι αποτελεσματικό;

;

;

Α. Το γραμμικό μοντέλο

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΤΙΚΕΣ
ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Σχεδιασμός μαθήματος:
έναν ορθολογικός κύκλος

- α) Καθορισμός στόχων μάθησης
- β) Επιλογή περιεχομένων, στρατηγικών, μεθόδων, μέσων και πηγών, δραστηριοτήτων
- γ) Εφαρμογή και
- δ) Αξιολόγηση αποτελεσμάτων

Βήματα σχεδιασμού με το γραμμικό μοντέλο

- 1) Σκοποί μαθήματος
- 2) Στόχοι
- 3) Μέθοδος διδασκαλίας
- 4) Μορφή διδασκαλίας
- 5) Τεχνικές - Μέσα
- 6) Πορεία διδασκαλίας
- 7) Αξιολόγηση διδακτικών αποτελεσμάτων

Σχεδιασμός με:

- αρχές
- κριτήρια
- κανόνες

1. Σκοποί της διδασκαλίας

Προγράμματα Σπουδών

Σκοποί της αγωγής

Ιστορική πραγματικότητα, κοινωνικές ανάγκες, παιδαγωγικές προτεραιότητες, επιστημονικές εξελίξεις

2. Στόχοι της διδακτικής ενότητας

Με βάση το Π.Σ., το θέμα της διδακτικής ενότητας, την ηλικία, τις ικανότητες των μαθητών

- ✓ Καθορισμός συγκεκριμένων και αναλυτικών στόχων
- ✓ Παρατηρήσιμα / μετρήσιμα στοιχεία:
τι μπορεί να κάνει ο μαθητής μετά το πέρας της διδασκαλίας.

Παραδείγματα στόχων ⁽¹⁾

- i. Γνώσης: ο μαθητής να διατυπώνει τη θεωρία της εξέλιξης.
- ii. Κατανόησης: να διατυπώνει τη βασική σκέψη που διέπει ένα κείμενο.
- iii. Εφαρμογής: να χρησιμοποιεί το υπόμνημα ενός χάρτη, για να υπολογίσει την πραγματική απόσταση ανάμεσα σε δύο πόλεις.

Παραδείγματα στόχων ⁽²⁾

- iv. **Ανάλυσης**: αποδόμηση μιας πληροφορίας στα στοιχεία που τη συνθέτουν. Ο μαθητής να βρει την τεχνική με την οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να πείσει τον αναγνώστη.
- v. **Σύνθεσης**: με βάση συγκεκριμένα στοιχεία να συνθέσει μια ανακοίνωση.
- vi. **Αξιολόγησης**: κρίση για την αξία υλικών και μεθόδων που χρησιμοποιούνται για ορισμένο σκοπό: ο μαθητής να επιχειρηματολογήσει..., να κρίνει...

3. Μέθοδος διδασκαλίας

- Ο τρόπος προσέγγισης της νέας διδακτικής ενότητας
- Σύνδεση με:
 - ✓ τη φύση του γνωστικού αντικειμένου
 - ✓ τα επιστημονικά δεδομένα του
 - ✓ τους σκοπούς του μαθήματος και
 - ✓ τους στόχους της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας

Μέθοδοι διδασκαλίας ⁽¹⁾

- i. **Επαγωγική ή συνθετική μέθοδος**: από τα επιμέρους στο όλο (π.χ. Φυσικές επιστήμες, Γλωσσικά μαθήματα, Ιστορία ...). Συνδέει το γνωστικό αντικείμενο με τον κόσμο της εμπειρίας του μαθητή.
- ii. **Παραγωγική ή αναλυτική μέθοδος**: από το γενικό στο ειδικό (π.χ. Μαθηματικά, σε γνωστικά αντικείμενα όπου το μάθημα θεμελιώνεται σε ορισμούς, εννοιολογήσεις, αυταπόδεικτες αλήθειες).
- iii. **Αναλυτικο-συνθετική**: συνδυασμός των δύο προηγούμενων μεθόδων (σε διαφορετικές φάσεις της διδασκαλίας).

Μέθοδοι διδασκαλίας ⁽²⁾

- iv. **Συγκριτική μέθοδος**: όταν υπάρχουν συγκρίσιμα δεδομένα (π.χ. σύγκριση: ιστορικών περιόδων, τριγώνων, περιεκτικότητας διαλυμάτων).
- v. **Ερμηνευτική μέθοδος**: ανιχνεύεται το βιωματικό και ιδεολογικό στοιχείο πίσω από το γλωσσικό (π.χ. Γλώσσα, Λογοτεχνία).
- vi. **Μέθοδος «project»**: τρόπος έρευνας, με ομάδες, που περιλαμβάνει ένα σύνολο δραστηριοτήτων.

4. Βασικές μορφές διδασκαλίας

- ✓ **Ομιλία:** μονόλογος, διάλεξη, αφήγηση
- ✓ **Ερωτοαποκρίσεις**
- ✓ **Κατευθυνόμενος διάλογος:**
 - α) διάλογος δύο ατόμων
 - β) συζήτηση με περισσότερα από δύο άτομα
 - γ) «εκμαίευση» (αποκάλυψη λανθανουσών γνώσεων, σκέψεων, απόψεων)
 - δ) καταϊγισμός ιδεών/ιδεοθύελλα

Προϋποθέσεις διαλόγου στην τάξη

- Μικρός αριθμός μαθητών
- Κλίμα εμπιστοσύνης και αλληλοαποδοχής
- Σαφήνεια των μηνυμάτων ως προς το περιεχόμενο, τη δομή και τον γλωσσικό κώδικα
- Συχνές επαναλήψεις των ερωτήσεων
- Έλεγχος των απαντήσεων

5. Τεχνικές - Μέσα

Οι διδακτικοί πόροι που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διδασκαλία.

Ενδεικτικά:

- ✓ Πίνακας
- ✓ Διαδραστικός π.
- ✓ Βιβλία
- ✓ Φωτοτυπίες
- ✓ Χάρτες

- ✓ Φωτογραφίες
- ✓ Συσκευή ανάγνωσης οπτικών δίσκων
- ✓ Περιεχόμενο ιστοσελίδων

6. Πορεία ωριαίας διδασκαλίας

Διάρθρωση διδασκαλίας με συνοχή

Ενδεικτική πορεία:

- Ανάκληση παλαιάς πείρας/Εξέταση: 8΄
- Αφόρμηση/Εκκίνηση: 1΄-3΄
- Παρουσίαση-περιγραφή του όλου: 3΄
- Επεξεργασία: 30΄
- Έκφραση / Ανακεφαλαίωση: 3΄

7. Αξιολόγηση διδακτικών αποτελεσμάτων

Αποτίμηση των μεθοδεύσεων και των δραστηριοτήτων, σε σχέση με τους στόχους:

- Διαμορφωτική
- Τελική

Διαμορφωτική αξιολόγηση

- ✓ Κατά την εξέλιξη της διδασκαλίας
- ✓ Εντοπισμός τυχόν αποκλίσεων από τον αρχικό σχεδιασμό
- ✓ Στόχος: η άμεση βελτίωση της διδασκαλίας και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων της

Τελική αξιολόγηση

- ✓ Μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας
- ✓ Κρίσεις για την επίτευξη των στόχων
- ✓ Εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας

Μορφές:

- Ελεύθερη απάντηση σε ερώτηση
- Εξέταση με σύντομες απαντήσεις
- Test πολλαπλών επιλογών

Το γραμμικό μοντέλο ΚΡΙΤΙΚΗ - ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ

Τα δεδομένα(;):

- 1) Η μάθηση βρίσκεται υπό τον πλήρη έλεγχο του εκπαιδευτικού.
- 2) Η «επιτυχία» του μαθήματος εξαρτάται από τον προσεκτικό σχεδιασμό.

Η αμφισβήτηση για το γραμμικό μοντέλο

ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ
ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

- ✓ Εκπαιδευτική τυποποίηση
- ✓ Κυριαρχία των εργαλειακών εκπαιδευτικών προσανατολισμών
- ✓ Κεντρικός έλεγχος της εκπαιδευτικής διαδικασίας
- ✓ Αδυναμία ουσιαστικής υποστήριξης μαθητών

Συμπεριφορισμός-- Κονστρουκτιβισμός

Μ Α Θ Η Σ Η

✓ Ο νους των μαθητών:
άγραφη πλάκα...

✓ Η γνώση: «αντικειμενική»

✓ Η μάθηση:
αντίδραση σε επιλεκτικά
ερεθίσματα

✓ Ο νους: «αποθετήριο»
πεπαιθίσεων, αξιών,
προσδοκιών

✓ Η γνώση: «ανακάλυψη»

✓ Η μάθηση: συστηματική
οικοδόμηση της νέας
γνώσης πάνω στην
προϋπάρχουσα

Συμπεριφορισμός--Κονστρουκτιβισμός

Η γνώση μεταδίδεται ως πληροφορία.

Ο μαθητής, ως παθητικός δέκτης, καταγράφει πληροφορίες.

Σημασία του εκπαιδευτικού στα ερεθίσματα και την ανταπόκριση.

Η γνώση είναι αποτέλεσμα νοητικών διεργασιών, είναι προσωπική κατασκευή.

Ο μαθητής, ως δημιουργός γνώσης, οικοδομεί τις γνώσεις.

Σημασία σε προϋπάρχουσες γνώσεις, σημαντική η αλληλεπίδραση με το περιβάλλον.

Β. Το κονστροκτιβιστικό μοντέλο

Γενικά χαρακτηριστικά της διδασκαλίας:

- 1) Στο κέντρο ο μαθητής: οικοδόμηση γνώσεων επάνω στις προϋπάρχουσες
- 2) Αλληλεπίδραση και διερευνητική συζήτηση
- 3) Μάθηση «με νόημα»: με αυθεντικές και όχι μηχανικές δραστηριότητες

Ο διδακτικός σχεδιασμός με βάση το κονστρουκτιβιστικό μοντέλο

- ✓ Προσανατολισμός σε διερευνητικές και συνεργατικές δραστηριότητες
- ✓ Στόχοι προδιατυπωμένοι, αλλά πιο ελαστικοί
- ✓ Ενσωμάτωση διαφοροποιημένων δραστηριοτήτων
- ✓ Έμφαση στη συνάφεια των δραστηριοτήτων.
Ζητούμενο: η *δόμηση* της γνώσης όχι η *μεταβίβασή* της.

Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας

Σχέδιο μαθήματος (lesson plan)

Περιγραφή και εφαρμογή ενός σύντομου σε διάρκεια μαθήματος, σε στενή σύνδεση με τη σχολική ύλη και την ισχύουσα σχολική λογική

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΣΜΟΣ;

ΚΟΝΣΤΡΟΥΚΤΙΒΙΣΜΟΣ;

Σχέδιο δράσης/εργασίας (project)

Προσέγγιση της σχολικής ύλης με μεγαλύτερη ευρύτητα, ελευθερία, διερευνητική λογική και προώθηση των συνεργατικών δραστηριοτήτων

Αλληλεξάρτηση των ανθρωπογενών και κοινωνικοπολιτισμικών παραγόντων

Βασικές αρχές διδακτικής ⁽¹⁾

- 1) **Κατοχή διδακτικού αντικειμένου:** σταθερή επιστημονική συγκρότηση και συνεχής ανανέωση γνώσεων
- 2) **Εποπτεία:** α) σφαιρικός τρόπος παρουσίασης του νέου γνωστικού αντικειμένου και συσχέτιση με άλλα γνωστικά αντικείμενα, β) ενεργοποίηση όλης της τάξης
- 3) **Συνολικότητα:** η διδακτική ώρα ως ένα δομικό σύνολο

Βασικές αρχές διδακτικής ⁽²⁾

- 4) **Εγγύτητα στη ζωή:** Συσχέτιση των διδασκομένων γνώσεων με την καθημερινή ζωή. Μορφωτικά αγαθά για τη ζωή, όχι για τις εξετάσεις
- 5) **Βιωματικότητα:** Αξιοποίηση της εμπειρίας των μαθητών, ώστε το μάθημα να βιωθεί, να μη γίνει στείρα γνώση. Ανάπτυξη δραστηριοτήτων και όχι απλή πρόσκτηση πληροφοριών.

**«Οι νέοι πλήττουν,
οι εκπαιδευτικοί αμφιβάλλουν,
η έννοια του σχολείου θολώνει:
το σχολείο βρίσκεται σε κρίση...»**

(Bernard Charlot, *Το σχολείο αλλάζει*)

Η αγωνία του εκπαιδευτικού

Να οργανώσει τη διδασκαλία του με τρόπο που ο μαθητής θα είναι ενεργός, ώστε να οικοδομήσει τη γνώση του και να γίνει καλύτερος άνθρωπος.

Βιβλιογραφία

- Βρεττός Γ., Καψάλης Α., *Αναλυτικό Πρόγραμμα. Σχεδιασμός, αξιολόγηση, αναμόρφωση*, Αθήνα 1997.
- Δανασσής-Αφεντάκης Α., *Διδακτική*, τόμ. Α', Αθήνα 1981.
- Δεληγιάννη Βασιλική, *Διαφοροποίηση της σχολικής εργασίας. Παραδοσιακοί και σύγχρονοι τρόποι οργάνωσης της διδασκαλίας*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1982.
- Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών, *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, τχ. 1, Γενικό μέρος, εκδ. ΙΤΥ, Πάτρα 2013.
- Ματσαγγούρας Ηλίας Γ., *Η εξέλιξη της διδακτικής. Επιστημολογική θεώρηση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995.
- Ξωχέλλης Π. Δ., *Θεμελιώδη προβλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης. Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995.
- Φλουρής Γεώργιος Σ., *Η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διαδικασία της μάθησης*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1992.
- Φράγκος Χρ., *Ψυχοπαιδαγωγική*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1997.
- Φρυδάκη Ευαγγελία, *Η διδασκαλία στην τομή της νεωτερικής και της μετανεωτερικής σκέψης*, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2009.
- Χριστιάς Ιωάννης, *Θεωρία και Μεθοδολογία της διδασκαλίας*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1992.
- Barlow M., *Formuler et évaluer ses objectifs en formation*, ed. Chronique Sociale, Lyon 1988.
- Bloom B., Krathwohl D., Masia B., *Ταξινόμια διδαχτικών στόχων*, μτφρ. Λαμπράκη-Παγανού, εκδ. Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1991.
- Cohen L., Manion L. A., *A guide to teaching Practice*, ed. Routledge, London 1989.
- Mager R. F., *Διδακτικοί στόχοι και διδασκαλία*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1985.
- Palau Y. G., *Τα διδακτικά μέσα*, Αθήνα 1969.
- Stones E., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Ψυχολογία*, μτφρ. Α. Δανασσής-Αφεντάκης, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1978.